

А.Ф. РУБЦОВ, Н.О. ГАВРИЛЕНКО

Біосферний заповідник "Асканія-Нова" ім. Ф.Е. Фальц-Фейна
Україна, 75230, Херсонська область, Чаплинський район, смт Асканія-Нова, вул. Фрунзе, 13

КОЛЕКЦІЙНИЙ ФОНД ДЕРЕВНИХ РОСЛИН ПАРКУ "АСКАНІЯ-НОВА": СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗБАГАЧЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ

Наведено результати вивчення змін видового та кількісного складу насаджень дендрологічного парку "Асканія-Нова" за 115-річний період. Охарактеризовано сучасний стан колекцій. Визначені перспективи й напрями культивування деревних рослин згідно з розробленою концепцією ступінчастого перенесення екзотів з первинних та вторинних джерел інтродукції.

Закладений 115 років тому ботанічний парк "Асканія-Нова" вирізнявся серед інших парків України багатьма особливостями: місцезнаходженням на крайньому півдні держави в посушливій зоні типчаково-ковилових степів, що зумовлювало необхідність його штучного зрошення; розміщенням на темно-каштанових слабо солонцюватих ґрунтах з типовою степовою рослинністю, що вимагає проведення особливої підготовки ґрунту; оригінальними способами догляду (зокрема розробкою схеми поливу самопливом по ариковій системі); видовим різноманіттям насаджень.

Парк було сплановано у ландшафтному або англійському стилі, який мав надати йому природного вигляду. Проте англійський стиль не витримано повністю, до нього внесено елементи французького. При створенні парку було використано понад 220

видів дерев, не рахуючи садових форм, але до середини 30-х років ХХ ст. їх залишилося близько 150 [10], серед них — понад 40 хвойних та багато рідкісних екзотів, які на той час не зустрічалися навіть у найвідоміших і найвидатніших парках України: *Staphylea colchica* Stev., *Cladrastis lutea* K. Koch, *Chamaecyparis lawsoniana* Parl., *Ch. nootkatensis* (Lamb.) Spach, *Libocedrus decurrens* Torr., *Picea polita* Carr., *P. engelmannii* Engel., *Thuja occidentalis* L. f. *fastigiata* Jacq., *Broussonetia papyrifera* L., *Aralia mandshurica* Rupr. [11]; вікові особини перших трьох видів досі зростають на галявині, прилеглій до старої водонапірної башти. Ще кілька видів були такими, що вирощувалися у небагатьох парках: *Pinus austriaca* Hoess, *Abies concolor* Lindl. f. *violacea* hort., *Gymnocladus dioica* K. Koch, *Xanthoceras sorbifolia* Bunge, *Koelreuteria paniculata* Lam., *Fontanesia fortunei* Carr., *Fraxinus americana* L.

Догляд за висадженими рослинами був ретельним і мав свою специфіку: до 10–12-річного віку ґрунт у насадженнях розпушували не менше трьох разів за літо; під деревами, зростаючими поодинокі або групами, підпушування проводилося впродовж усього часу існування парку (до речі, здійснюється воно й зараз). Але не завжди правильний підбір порід, густина насаджень, відсутність проріджувань, інших рубок догляду, інтенсивний полив призвели до масового випадіння дерев з повільним ростом — дуба, бука, тиса, обліпики, бруслини. У результаті, станом на 1937 р., склад парку був таким: *Fraxinus excelsior* L. займав до 45 %; *Robinia pseudoacacia* L. — до 15 %; ільмові — до 15 %; *Juniperus virginiana* L. — до 5 %; *Biota orientalis* (L.) Endl. — до 5 %; решта листяних — до 5 %; решта хвойних — до 10 %.

Протягом цього періоду існування старого парку поповнення насаджень не було, практикувалося лише підсаджування по периферії, переважно хвойних та деяких декоративних чагарників: за даними Г.М. Карасьова (1962), у 1936–1939 рр. парк поповнився всього 8 видами. За таких умов з часом відбулися зміни кількісного складу паркових масивів. За результатами інвентаризації 1946 р., вони включали майже 10 000 дерев таких видів: *Fraxinus excelsior* — 28 %; *Robinia pseudoacacia* — 17,8 %; *Biota orientalis* — 10,2 %; ільмові (в'яз, берест) — 8,5 %; *Quercus robur* L. — 6,1 %; *Celtis occidentalis* L. — 4,9 %; *Juniperus virginiana* — 4,6 %; *Sophora japonica* L. — 3,2 %; *Acer negundo* — 3,2 %; *Pinus pallasiana* D. Don з *P. austriaca* — 2,9 %; *Gleditsia triacanthos* L. — 2,1 %; *Picea abies* (L.) Karst. — 0,9 %; інші породи — 7,6 % [1, 2]. Тобто склад насаджень змінився за рахунок зменшення частки *Fraxinus excelsior* та ільмових; збільшилася кількість *Quercus robur*, *Sophora japonica*, *Celtis occidentalis*.

Динаміку змін складу паркових масивів за останні 50 років наведено в таблиці.

За даними інвентаризації 1996 р. встановлено, що в старому парку зростають 12227 дерев з діаметром стовбура більше 5 см та 35832 кущі, які відносяться до 121 виду та 18 форм. До складу фітоценозів паркових деревостанів в основному входило 17 видів у такому співвідношенні: *Fraxinus excelsior* — 22,6 %; *Celtis occidentalis* — 20,7 %; *Acer platanoides* L. — 13,4 %; *Robinia pseudoacacia* — 12,6 %; *Acer campestre* L. — 4,1 %; *Quercus robur* — 2,9 %; *Sophora japonica* — 2,7 %; *Juniperus virginiana* — 2,5 %; *Gleditsia triacanthos* та її форми — 1,4 %; ільмові — 4,5 %. Чисельність кожного з вказаних і ще 12 видів — більше 10 екземплярів. Інші дерева (12,6 %) — поодинокі й групові солітери кількістю від 1 до 10 екземплярів).

Слід відмітити невелике скорочення загальної кількості деревних рослин у насадженнях старого парку порівняно з даними попередньої інвентаризації (1990 р.) із 12774 до 12227 шт. Аналогічна тенденція спостерігається і для основних ценозоутворювачів, вік яких в аридних умовах, очевидно, наближається до критичного: кількість екземплярів *Fraxinus excelsior* скоротилася на 33, *Robinia pseudoacacia* — на 197, *Quercus robur* — на 11, *Acer platanoides* — на 196, *Juniperus virginiana* — на 19 шт. Водночас на 28 шт. збільшилася чисельність *Celtis occidentalis*. Кількість *Sophora japonica*, *Acer campestre*, *Aesculus hippocastanum* L., *Gleditsia triacanthos* та інших видів залишилася на попередньому рівні.

Тенденція скорочення кількості рослин-едификаторів (*Fraxinus excelsior*, *Quercus robur*, *Robinia pseudoacacia*) і збільшення рослин другого ярусу — явище негативне, воно свідчить про необхідність проведення робіт із реконструкції й відновлення паркових насаджень.

Для розробки реконструктивних заходів здійснено ландшафтно-ценотичне обстеження стану насаджень за методом Л.І. Рубцова та М.М. Тюльпанова. Деревостани

Динаміка кількісного складу насаджень старого ботанічного парку

Вид	Рік проведення інвентаризації									
	1960 р. ¹		1978 р. ²		1984 р. ³		1990 р. ⁴		1996 р. ⁵	
	штук	%	штук	%	штук	%	штук	%	штук	%
Fraxinus excelsior	3543	25,3	2611	20,4	2929	21,9	2801	21,9	2768	22,6
Robinia pseudoacacia	3366	24,1	2233	17,4	1963	14,7	1736	13,6	1539	12,6
Quercus robur	610	4,3	388	3,0	421	3,2	407	3,2	352	2,9
Gleditsia triacanthos	247	1,8	169	1,3	199	1,5	191	1,5	172	1,4
Celtis occidentalis	968	6,8	1770	13,9	2327	17,4	2505	19,6	2533	20,7
Sophora japonica	378	2,7	321	2,5	320	2,4	312	2,4	333	2,7
Acer platanoides	1064 *	7,6	1051	8,1	1564	11,7	1726	13,5	1639	13,4
Acer campestre	—	—	220	1,7	402	3,0	494	3,9	502	4,1
Acer tataricum	—	—	—	—	—	—	—	—	12	0,1
Acer negundo	—	—	667	5,2	731	5,5	598	4,7	202	1,7
Morus alba	—	—	—	—	165	1,3	162	1,3	156	1,3
Ailanthus altissima	—	—	—	—	79	0,6	70	0,5	80	0,7
Crataegus curvisepala	—	—	—	—	105	0,7	91	0,7	77	0,6
Tilia cordata	—	—	—	—	54	0,4	65	0,5	66	0,5
Aesculus hippocastanum	—	—	—	—	68	0,5	59	0,5	60	0,5
Pyrus communis	—	—	—	—	71	0,5	60	0,5	57	0,5
Juglans regia	—	—	—	—	78	0,6	50	0,4	45	0,4
Juglans nigra	—	—	—	—	—	—	—	—	29	0,2
Quercus robur 'fastigiata'	—	—	—	—	—	—	—	—	42	0,3
Padus mahaleb	—	—	—	—	—	—	—	—	27	0,2
Fraxinus lanceolata	—	—	—	—	50	0,4	—	—	37	0,3
Prunus divaricata	—	—	—	—	—	—	—	—	25	0,2
Populus alba	—	—	—	—	—	—	—	—	13	0,1
Koelreuteria paniculata	—	—	—	—	—	—	—	—	10	0,1
Ільмові	1263 *	9,0	996 *	7,7	552 *	4,1	445 *	3,5	546 *	4,5
Хвойні	1798 *	12,8	—	—	935	7,0	657	5,1	763	6,3
Juniperus virginiana	—	—	—	—	494	3,7	311	2,4	315	2,5
Platycladus orientalis	—	—	—	—	232	1,7	166	1,3	220	1,8
Pinus pallasiana	—	—	—	—	209	1,6	180	1,4	217	1,8
Picea abies	—	—	—	—	—	—	—	—	11	0,1
Інші види	796	5,6	2390	18,8	355	2,6	345	2,7	142	1,2
Загальна кількість	14033	100	12816	100	13368	100	12774	100	12227	100

Примітка. "—" — даних немає; * — об'єднані дані для видів роду, родини чи класу.

Результати інвентаризації наведені за: ¹ — [8]; ^{2,3} — [7]; ⁴ — [6]; ⁵ — [12].

парку класифіковано як ясеневу, акацієву та кленову субформації різних варіантів штучних дібров лісового та паркового типів. Визначено 13 фітоценотичних виділів, які відрізняються умовами зростання, видовим складом, віком, зімкнутістю, повнотою, ярусністю тощо. Диференційовано три категорії насаджень — слабо-, середньо- та сильнопорушені [16]. На основі цих розробок визначено реконструк-

тивні заходи, спрямовані на збереження й відновлення таксономічного складу та оптимізацію фітоценотичної структури порушених деревостанів. Згідно з ними у 1996–2000 рр. проведено санітарно-оздоровчі та ландшафтні рубки в південній, центральній і західній частинах, а також у насадженнях композиційних центрів парку, усього на площі 15,8 га, у тому числі розріджено чагарниковий полог на площі

0,32 га. Вилучено 838 дерев і 1819 чагарників 37 видів і форм. Водночас проведено експериментальні посадки деревних рослин 66 видів та форм (15 фонових та 51 — солітерного типу) загальною кількістю 2539 саджанців. Станом на 1.08.2000 збереглися 1762 особини 49 видів і форм. Посадки солітерних рослин проведені у деревостанах паркового типу на відкритих та напіввідкритих площах, приурочених до композиційних центрів парку, галявин, дорожніх розв'язок, а також на колекційних ділянках.

Особливе значення для розвитку парку мали роботи з інтродукції деревних рослин, які розпочалися в 1948 р. після створення на базі ботанічного парку наукового відділу при Всесоюзному науково-дослідному інституті гібридизації і акліматизації тварин "Асканія-Нова". За 1948—1950 рр. було випробувано близько 40 нових видів [3]. Деякі з них швидко випали (*Cedrus atlantica* Manetti, *C. deodara* Loud., *Diospyros virginiana* L., *Spartium junceum* L.), інші й досі присутні в колекції: *Pinus stankewiczii* (Suk.) Fom., *Carya pekan* (Marsh.) Engl. et Graebn., *Prinsepia sinensis* (Oliv.) Bean, *Lonicera fragrantissima* Lindl. et Paxt., *Cercis canadensis* L., *Syringa josikaea* Jacq. та ін.

Упродовж майже 15 років основним напрямом досліджень відділу під керівництвом Г.М. Карасьова стали розробки з агролісомеліорації і полезахисного лісорозведення в степовій зоні, тісно пов'язані з інтродукційними випробуваннями нових деревних рослин в умовах регіону. До 1953 р. було випробувано 157 нових видів, збереглося 99; до 1957 р. — 322 та 203 відповідно; до 1960 р. — 609 та 410; до 1963 р. — 713 та 467; до 1965 р. — 787 та 526; до 1967 р. — 812 та 548 [15]. Таким чином, у 1968 р. генофонд паркової дендрофлори становив 700 видів, форм і різновидностей, які належали до 164 родів з 57 родин (548 нових таксонів плюс 152 види і форми, які зростали в старих пар-

кових насадженнях). У 1973 р. у старому ботанічному парку та дендропарку, закладеному в 1966—1972 рр., зростало 918 видів, форм і сортів деревних рослин з 171 роду, 57 родин [9].

На сьогодні колекційний фонд дендрологічного парку "Асканія-Нова" включає 748 видів і 190 садових форм та сортів, які належать до 162 родів, 56 родин [15].

Таксономічний склад відділу Pinophyta представлений 67 видами, 46 формами і сортами з 15 родів, 6 родин (*Cupressaceae* Bartl. — 6 родів, 18 видів, 35 форм; *Pinaceae* Lindl. — 5, 43, 8 відповідно; *Ephedraceae* Dumort. — 1, 2, 0; *Ginkgoaceae* Engelm. — 1, 1, 0; *Taxodiaceae* F.W. Neger — 1, 1, 0; *Taxaceae* S.F. Gray — 1, 2, 3). Найчисленнішими в колекції голонасінних є такі роди: *Pinus* L. — 16 видів і 2 форми; *Abies* Mill. — 11, 0 відповідно; *Picea* Dietr. — 9, 4; *Larix* Mill. — 6, 1; *Juniperus* L. — 9, 11; *Thuja* L. — 3, 17; *Chamaecyparis* Spach — 3, 5; *Taxus* L. — 2, 3; *Ephedra* L. — 2, 0. Інші роди представлені одним видом.

Відділ Magnoliophyta налічує 681 вид, 144 форми та сорти, які належать до 134 родів, 50 родин. Найбільшим різноманіттям відрізняється родина *Rosaceae* Juss. — 30 родів, 225 видів, 69 форм і сортів; *Fabaceae* Lindl. — 13, 41, 7 відповідно; *Oleaceae* Hoffm. et Link — 7, 31, 17; *Caprifoliaceae* Juss. — 6, 58, 3; *Juglandaceae* A. Rich. et Kunth — 3, 16, 1; *Moraceae* Link — 4, 6, 3; *Berberidaceae* Juss. — 2, 20, 4; *Betulaceae* S.F. Gray — 5, 28, 4; *Cornaceae* Dumort. — 1, 12, 3. Найбільший видовий та формовий спектр мають родові комплекси *Acer* L. — 22 види і 9 форм; *Berberis* L. — 18, 4 відповідно; *Betula* L. — 21, 2; *Lonicera* L. — 34, 2; *Viburnum* L. — 9, 3; *Cornus* L. — 12, 3; *Euonymus* L. — 11, 1; *Quercus* L. — 14, 2; *Juglans* L. — 13, 1; *Fraxinus* L. — 11, 3; *Syringa* L. — 8, 12; *Cotoneaster* Medik. — 34, 4; *Crataegus* L. — 41, 1; *Malus* Mill. — 14, 4; *Pyrus* L. — 11, 0; *Cerasus* Mill. — 12, 0; *Ro-*

sa L. — 18, 27; Sorbus L. — 10, 3; Spiraea L. — 19, 8; Tilia L. — 15, 1.

Майже десята частина деревних рослин парку (72 види, або 9,6 %) є рідкісними; 9 з них занесені до Червоної книги України [5].

Було досліджено понад 600 видів деревних рослин, з них 430 видів дерев та чагарників рекомендовано для використання в зеленому будівництві регіону. Розвиток зрошування, а з ним і наявність широкомасштабного підтоплення потребує природного регулювання рівня верхнього горизонту ґрунтових вод [4]. Деревна рослинність може бути використана як могутній дешевий "насос" для відкачування дренажних вод. Існування протягом століття дендрологічного парку з поливом високомінералізованими артезіанськими водами і відсутність при цьому содового засолення є вагомим аргументом на користь необхідності цілеспрямованого формування деревних насаджень у зонах підтоплення. При цьому потрібно підібрати відповідний асортимент порід, стійких до підтоплення, повітряної посухи і водночас високодекоративних.

Західне узбережжя Азовського моря є перспективним рекреаційним об'єктом. У результаті інвентаризації зелених насаджень територій кіс Федотової, Пересипі, Арабатської Стрілки, Бирючого Острова [13, 18] встановлено, що до їх складу входить 118 видів і 24 форми деревних рослин із 74 родів, 30 родин. Цілеспрямованої інтродукційної роботи з деревними породами тут практично не проводилось. Асортимент дерев та чагарників підбирався стихійно, інтродукційний потенціал у рекреаційній зоні Азовського узбережжя не вичерпано. Зокрема, тут практично не випробувані представники гірської середньоазійської дендрофлори, стійкі деревні рослини Криму, Кавказу, Малої Азії, а також зимостійкі екзоти півдня Східноазійської флористичної області Голарктики, особливо з Далекого

Сходу Росії, Північного Китаю, Маньчжурії, Східних Гімалаїв.

Особливе місце серед інтродукованих рослин парку посідають рідкісні види. 1991 р. роботи з інтродукції рідкісних видів Євразії включені до наукової тематики дендропарку і здійснюються за такими напрямками:

1) інтродукція рідкісних видів як шлях збагачення різноманіття паркової дендрофлори;

2) інтродукція рідкісних видів як складова частина еколого-просвітницької роботи (створення спеціалізованої експозиції "Раритети євразійської флори");

3) розширення асортименту впроваджуваних в озеленення регіону нових екзотів за рахунок інтродукції рідкісних видів.

Найбільшу увагу слід приділити останньому напрямку, оскільки лише 5 раритетних видів дендрофлори парку широко культивуються на півдні степової зони України (*Buxus sempervirens* L., *Juniperus sabina* L., *Platycladus orientalis* (L.) Franco, *Armeniaca vulgaris* Lam., *Cydonia oblonga* Mill.). Перспективними для впровадження в культуру є ще 22 види, випробувані в парку; деякі з них вже проходять виробничу перевірку в межах регіону [17]. Так, *Corylus colurna* L., *Aristolochia mandshuriensis* Kom., *Taxus baccata* L., *Betula boristhenica* Klok., *Euonymus koopmannii* Lauche, *Malus niedzwedzkyana* Dieck використані нами при створенні учбово-демонстраційного арборетуму Мелітопольського педагогічного університету, рекреаційної зони виробничого кооперативу "Труд" у Запорізькій області, парків відпочинку в селах АР Крим та Херсонської області. Перелік перспективних для культивування рідкісних видів може поповнитися ще 18 інтродуцентами, для яких поки що недостатньо вивчені питання стійкості рослин, агротехніки, вегетативної та генеративної репродукції. Крім того, на стадії первинних випробувань у дендропарку перебувають ще 15 видів, які, на нашу думку,

можуть успішно адаптуватися на півдні України [19].

Поповнення генофонду паркової арборифлори проводитиметься відповідно до розробленої концепції про первинні та вторинні джерела інтродукції деревних рослин на південь степової зони України [14]. Вона передбачає, що мобілізація північноамериканських, східноазійських, ірано-туранських та середземноморських видів має здійснюватися ступінчасто, із пунктів зосередження екзотів (ботанічні сади, дендропарки) південно-східної України, Центральної та Південної Росії, гірської Середньої Азії, пустельного Закавказького Нагір'я, Сибіру і Далекого Сходу Росії, де вони певною мірою адаптувалися.

1. *Бах-Каплуновская К.Г.* Опыт акклиматизации растений в ботаническом парке Аскании-Нова // Бюл. Гл. ботан. сада. — 1948. — Вып. 1. — С. 50–54.
2. *Бах-Каплуновская К.Г.* Деревья и кустарники для юга Украинской ССР // Тр. Всесоюз. науч.-исслед. ин-та гибридизации и акклиматизации животных "Аскания-Нова" им. акад. М.Ф. Иванова. — К.: Гос. изд-во с.-х. л-ры УССР, 1953. — V. — С. 366–377.
3. *Воинов Г.В.* Интродукция деревьев и кустарников в Ботаническом парке Аскания-Нова // Бюл. Гл. ботан. сада. — 1951. — Вып. 8. — С. 20–26.
4. *Гавриленко В.С.* Историчні передумови створення та розбудова Біосферного заповідника "Асканія-Нова" // Актуальні питання збереження та відновлення степових екосистем. — Асканія-Нова, 1998. — С. 4–7.
5. *Гавриленко Н.А., Рубцов А.Ф., Слєпченко Л.А.* Редкие виды растений Евразии в коллекциях дендрологического парка "Аскания-Нова" // Вісті Біосферного заповідника "Асканія-Нова": Охорона та збереження рідкісних видів. — Асканія-Нова, 2000. — С. 79–87.
6. *Интродукционное* испытание древесных и травянистых растений и изучение биологических особенностей экзотов при реконструкции и формировании парковых насаждений в условиях

орошения на юге степной зоны УССР: Отчет о НИР (заключит.) / Укр. ордена Трудового Красного Знамени науч.-исслед. ин-т животноводства степных районов им. М.Ф. Иванова "Аскания-Нова" — № ГР 0187.0098816. — Аскания-Нова, 1990. — С. 53–61.

7. *Интродукция* и акклиматизация декоративных древесных и травянистых растений в орошаемых условиях южной степи и использование их в ландшафтном паркостроении и озеленении: Отчет о НИР (заключит.) / Укр. ордена Трудового Красного Знамени науч.-исслед. ин-т животноводства степных районов им. М.Ф. Иванова "Аскания-Нова". — № ГР 01822017654. — Аскания-Нова, 1985. — Ч. I. — С. 58–74.

8. *Карасев Г.М.* Ботанический парк "Аскания-Нова". — К.: Госсельхозиздат, 1962. — 202 с.

9. *Карасьов Г.М., Панова Л.М.* Деревя й чагарники ботанічного парку // Рослинні багатства заповідного степу і ботанічного парку "Асканія-Нова". — К.: Наук. думка, 1974. — С. 58–166.

10. *Луна О.Л.* Ботанічний парк в Асканія-Нова // Журн. Ін-ту ботаніки АН УРСР. — 1939а. — № 20 (28). — С. 155–171.

11. *Лына А.Л.* Парки и дендропарки Украины // Природа. — 1939б. — № 10. — С. 45–55.

12. *Моніторинг*, збереження та збагачення біорізноманіття екосистем Біосферного заповідника "Асканія-Нова" і його регіону. Звіт про НДР (заключний) / Біосферний заповідник "Асканія-Нова" ім. Ф.Е. Фальц-Фейна. — ДО № 0201V004093; № ДР 0197U003052. — Асканія-Нова, 2000. — Ч. I. — С. 213–226.

13. *Рубцов А.Ф.* Деревья и кустарники рекреационной зоны Азовского побережья УССР // Бюл. Гл. ботан. сада. — 1980. — Вып. 115. — С. 70–75.

14. *Рубцов А.Ф.* Фитогеографические аспекты и перспективы интродукции древесных растений юга степной зоны Украины // Охорона генофонду рослин в Україні: Тез. доп. наук. конф. — Донецьк, 1994. — С. 173–174.

15. *Рубцов А.Ф.* Современное состояние коллекции древесных растений дендрологического парка "Аскания-Нова" // Актуальні питання збереження та відновлення степових екосистем. — Асканія-Нова, 1998. — С. 30–33.

16. *Рубцов А.Ф.* Збереження та відновлення насаджень державного дендрологічного парку

"Асканія-Нова" (методичні рекомендації). — Асканія-Нова, 2000. — 49 с.

17. Рубцов А.Ф., Гавриленко Н.А. Редкие виды арборифлоры дендропарка "Асканія-Нова" // Бюл. Держ. Нікитського ботан. саду. — 1999. — Вип. 81. — С. 122–127.

18. Рубцов А.Ф., Гавриленко Н.А. Культурная дендрофлора рекреационной зоны Западного Азовского побережья и ее оптимизация // Геоэкологические и биоэкологические проблемы Северного Причерноморья: Матер. межд. науч.-практ. конф. — Тирасполь, 2001а. — С. 244–245.

19. Рубцов А.Ф., Гавриленко Н.А. История, результаты и перспективы интродукции редких видов древесных растений в дендропарке "Асканія-Нова" // Проблеми охорони генофонду природи Полісся: 36. наук. праць. — Луцьк: Надстир'я, 2001б. — С. 114–118.

КОЛЛЕКЦИОННЫЙ ФОНД ДРЕВЕСНЫХ РАСТЕНИЙ ПАРКА "АСКАНИЯ-НОВА": СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ОБОГАЩЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

А.Ф. Рубцов, Н.А. Гавриленко

Биосферный заповедник "Асканія-Нова" им. Ф.Э. Фальц-Фейна, Украина, пгт Асканія-Нова

Приведены результаты изучения изменений видового и количественного состава насаждений дендрологического парка "Асканія-Нова" за 115-

летний период. Охарактеризовано современное состояние коллекций. Определены перспективы и направления культивирования древесных растений в соответствии с разработанной концепцией ступенчатого переноса экзотов из первичных и вторичных очагов интродукции.

THE STATE AND PROSPECTS OF THE ENRICHMENT AND USE THE WOODY PLANTS COLLECTION FUND OF THE DENDROLOGICAL PARK *ASKANIA-NOVA*

A.F. Rubtsov, N.A. Havrylenko

Falz-Fein Biosphere Reserve *Askania Nova*, Ukraine, *Askania Nova*

The results of the study the specific and quantitative changes composition of the dendrological park *Askania Nova* planting during 115-year period are given. The modern state of collections are described. The conception of step of the exotic plants from the initial and secondary centers of their introduction was worked out, and the prospects and directions of the cultivation of the woody plants were determined.